

Карпенко Андрій Володимирович

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри економіки та митної справи

Національний університет «Запорізька політехніка»,

м. Запоріжжя, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ АКТИВИ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний динамічний розвиток суспільства та глобальні економічні тренди сприяли підвищенню уваги вчених і практиків до людини та розвитку її потенціалу. Було визначено, що освітній, інтелектуальний, творчий потенціали людини є не тільки потужним чинником економічного зростання, а й джерелом доходів на всіх рівнях: особистості, підприємства, держави. Особливо загострився інтерес до людини та її знань в умовах формування цифрової економіки та пришвидшення процесів переходу до 4-ої промислової революції, яка за прогнозами Клауса Шваба повноцінно проявиться у 2025 р., коли будуть характерними численні масштабні зміни у всіх сферах людського життя завдяки безпрецедентним горизонталом у обробці й зберіганні інформації та доступу до знань [1, С. 7]. Визначені темпи змін будуть набагато швидшими за попередні періоди, оскільки в сучасному світі все більш тісно поєднаними стають цифрові, фізичні і біологічні системи.

Реакція світової спільноти демонструє швидке сприйняття прогнозів і поточних тенденцій та запровадження відповідних кроків щодо популяризації та розвитку об'єктів інфраструктури цифрової економіки, залучення населення до процесів цифровізації. Поширення процесів цифрової економіки підтверджує зростання питомої ваги результатів інтелектуальної діяльності у вартості суспільного продукту та залежності від цього рівня розвитку національної економіки та змушує розвивати у населення цифрові й інші супутні навички, які є одними з основних її елементів поряд з цифровою інфраструктурою та проектами цифрової трансформації.

Відповідно в умовах цифрової економіки людському потенціалу на всіх рівнях управління має надаватися пріоритетна увага, особливо його інтелектуальній складовій, яка здатна капіталізуватися й забезпечувати створення високої доданої вартості, що визначатиме у майбутньому рівень конкурентоспроможності як на мікро-, так і макрорівнях [2, С. 46]. Тобто така частина людського потенціалу може визнаватися активом.

Відомо, що актив виступає у формі певних ресурсів чи майнових прав, які належать фізичній або юридичній особі та здатні забезпечити отримання економічних вигод у майбутньому. Інтелектуальні активи в своїй основі представлені як активи, що створені за рахунок інтелектуальної праці, характерної для людини, яка володіє певним інтелектом та має можливість до його нарощення та комерціалізації. Людський потенціал характеризується переважно як потенційні можливості людини чи населення в цілому. Тому необхідно ідентифікувати ці можливості, оцінити їх і забезпечити подальший розвиток і реалізацію таких активів [2, С. 55].

Доволі детальне групування основних підходів науковців щодо визначення категорії «інтелектуальні активи» зробила М. В. Мартиненко за такими ключовими групами понять [3, С. 522–523]: ідеї, знання і здібності працівників; частина інтелектуального капіталу; джерело створення вартості, економічних вигід; інтелектуальні ресурси та цінна інформація; складова нематеріальних активів, нематеріального походження; унікальні ресурси. Аналіз зазначеного групування відображає вже в першій групі понять риси саме людського потенціалу, які дозволяють констатувати, що інтелектуальні активи є саме їх основою. А далі наведено всі ті характеристики інтелектуальних активів, які не суперечать першим, а тільки їх доповнюють.

Зростання ролі інтелектуальних активів та уваги до їх дослідження у період розвитку інформаційної епохи спричинюється зміщенням акцентів у теорії і практиці до «невідчутних» ресурсів організацій. Пріоритети управління матеріальними активами змінюються на використання відповідних інвестицій у розвиток нематеріальних й інтелектуальних активів і створення інновацій.

На наш погляд, інтелектуальні активи можна визначити як економічну категорію, що відображає процес трансформації частини людського потенціалу, здатної до розвитку і змін, в інший капітал (рис. 1) [2, С. 47–48].

Інтелектуальні активи людського потенціалу – це окремі елементи людського потенціалу, які поступово накопичуються і трансформуються з самого народження людини в процесі її виховання, культурного розвитку і залучення до здорового способу життя, отримання освіти і професійного навчання, а також інтелектуальні результати капіталізації цього потенціалу в процесі діяльності людини. Вони розглядаються як компетентності (когнітивні, емоційні, креативні), оскільки мають нематеріальну природу, а також результати інтелектуальної діяльності (нематеріальна і матеріальна форма). Цінність інтелектуальних активів визначається знаннями, навичками і досвідом людини (персоналу організації, всього

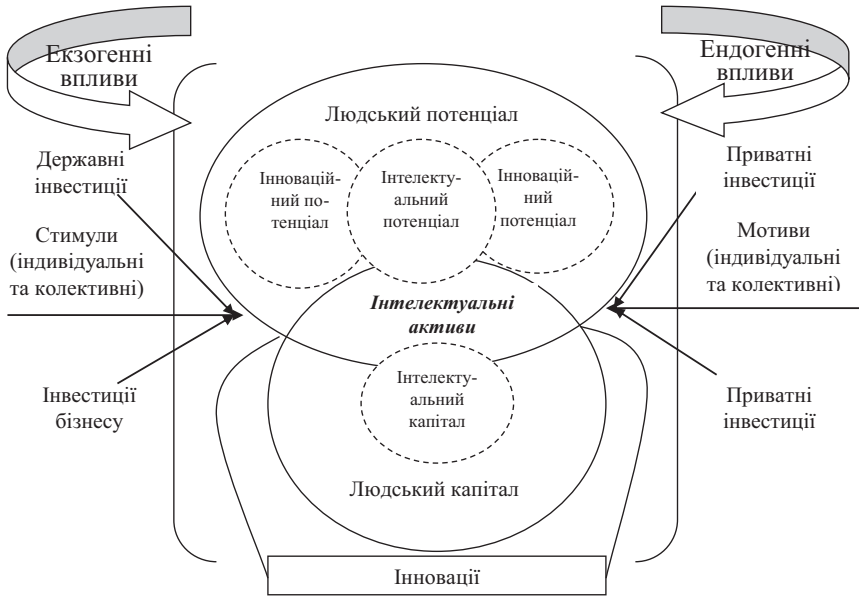

Рис. 1. Логіко-структурна схема формування та використання інтелектуальних активів людського потенціалу

населення). Вони формуються в результаті інвестування в людину самотужки або з боку фірми/держави грошей, матеріальних засобів і знань, характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний обіг яких здійснюється під впливом чинників часу, ризику та ліквідності. Тобто інтелектуальні активи є своєрідним відображенням властивостей (компетенцій) людського потенціалу і характеризуються такими ознаками: формуються та розвиваються за умови інвестування грошей, матеріальних засобів і знань; потребують витрат на підтримку і розвиток; приносять власнику дохід; мають нематеріальну природу; націлені на майбутнє; є ресурсами, що зберігаються і поновлюються; носієм і власником є людина (персонал організації, населення) [2, С. 55–56]. Базою для формування інтелектуальних активів є здатна до розвитку частка людського потенціалу, яка під впливом інвестицій зовнішнього та внутрішнього середовища трансформується в інтелектуальний капітал. З огляду на це інтелектуальні активи правомірно визнати як активний фактор виробництва в умовах цифрової економіки.

Таким чином, є підстави запропонувати визначати інтелектуальні активи людського потенціалу як унікальний вид ресурсів – інтегральний

компонент людського потенціалу, який трансформується (інтегрується) в структуру інтелектуального капіталу та ґрунтується на особливих (рідкісних та виняткових) економічних ресурсах, що є результатом інтелектуальної творчої, науково-дослідної й винахідницької діяльності і здатний забезпечити отримання майбутніх соціально-економічних вигід. На рівні підприємства інтелектуальні активи сприяють не лише підвищенню його балансової вартості, а і забезпечують його капіталізацію та можливість додаткового залучення інвестиційних ресурсів. Тому ідентифікація та ефективне управління інтелектуальними активами людського потенціалу є визначальною умовою конкурентоспроможності в цифровій економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution / K. Schwab. – Geneva: World Economic Forum, 2016. – 172 p.
2. Карпенко А. В. Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика: монографія / А. В. Карпенко. – Запоріжжя: ФОП В. М. Мокшанов, 2018. – 510 с.
3. Мартиненко М. В. Кількісний підхід до визначення впливу інтелектуальних активів на результати інноваційної діяльності підприємств / М. В. Мартиненко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 6. – С. 520–529.